

TIDSBEGRÄNSNINGAR OCH BESLUTSUTRYMME PÅ ARBETSPLATSERNA INOM EUROPEISKA UNIONEN

I detta häfte sammanfattas de viktigaste resultaten från ett antal statistiska undersökningar om arbetsförhållanden som genomförts på Europeanivå av Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor och på nationell nivå av ett flertal medlemsstater.

Av dessa resultat framkommer följande:

- **Arbetet blir mer och mer intensivt** i alla medlemsstater. Arbetstagarna tvingas över lag arbeta i ett högre tempo med snävare deadlines.
- **Beslutsutrymmet ökar**, men denna ökning är inte tillräcklig för att kompensera den allt intensivare arbetstakten. Detta innebär att fler arbetstagare arbetar under förhållanden som kännetecknas av stor press.
- En persons arbetssituation bestäms av hur höga krav som ställs på honom/henne och hur stort beslutsutrymme han/hon har:
 - **En passiv arbetssituation** kännetecknas av låga krav (låg arbetsintensitet) och litet beslutsutrymme (litet inflytande på arbetstempot och organisationen av arbetet). Industriarbetare med arbeten som inte kräver särskild yrkesutbildning befinner sig ofta i denna situation.
 - **En avspänd arbetssituation** karakteriseras av låga krav och stort beslutsutrymme (stort inflytande på arbetstempot och organisationen av arbetet). Arbetstagare med administrativa arbetsuppgifter eller serviceyrken är de främsta representanterna för denna arbetssituation.
 - **En aktiv arbetssituation** kännetecknas av höga krav (hög arbetsintensitet) och stort beslutsutrymme. I denna situation återfinns främst chefer och personer med arbeten som kräver teoretisk specialistkompetens.
 - **En spänd arbetssituation** karakteriseras av höga krav och litet beslutsutrymme. Kvalificerade industriarbetare är de främsta representanterna för denna situation.
- **En spänd arbetssituation**, i vilken arbetstagaren löper störst risk att drabbas av stress, berör kvinnor i lika hög grad som män (1991 var andelen manliga arbetstagare som befann sig i en spänd arbetssituation högre än andelen kvinnliga arbetstagare i samma situation). Denna situation är främst kännetecknande för
 - **kvalificerade industriarbetare,**
 - **arbetstagare inom transportsektorn, metallindustrin samt storhushålls- och restaurangbranschen,**
 - **unga arbetstagare.**
- Spända arbetssituationer, dvs. höga krav och litet beslutsutrymme, leder till ett större antal **hälsoproblem** bland arbetstagarna (stress, utbrändhet). Totalt säger sig 28 % av arbetstagarna vara utsatta för stress medan 20 % säger sig ha drabbats av utbrändhet.
- De profiler som beskrivs ovan bekräftar att det till stor del fortfarande råder en **tayloristisk arbetsfördelning** i Europa.

Tidsbegränsningar och beslutsutrymme är två viktiga dimensioner på arbetsinnehållet. Arbetstagarna är föremål för två typer av **tidsbegränsningar**. En första tidsbegränsning utgörs av tidsgränser såsom deadlines. En andra tidsbegränsning utgörs av den hastighet med vilken arbetstagarna måste utföra arbetsuppgifterna. Med **beslutsutrymme** avses den möjlighet som arbetstagaren har att påverka antingen arbetsmetoden eller den ordning i vilken arbetsuppgifterna skall utföras. Dessa två

dimensioner spelar en viktig roll vad gäller att kontrollera psykosocial stress på arbetsplatsen (se figur 1). Stress på arbetet är en av de främsta orsakerna till sjukfrånvaro och ohälsa bland arbetstagare. Med hjälp av data från de två undersökningar som genomförts av Europeiska fonden (se källor), är det möjligt att bevaka utvecklingen med avseende på tidsbegränsningar och beslutsutrymme.

Detta häfte utgör en sammanfattning av en längre rapport om

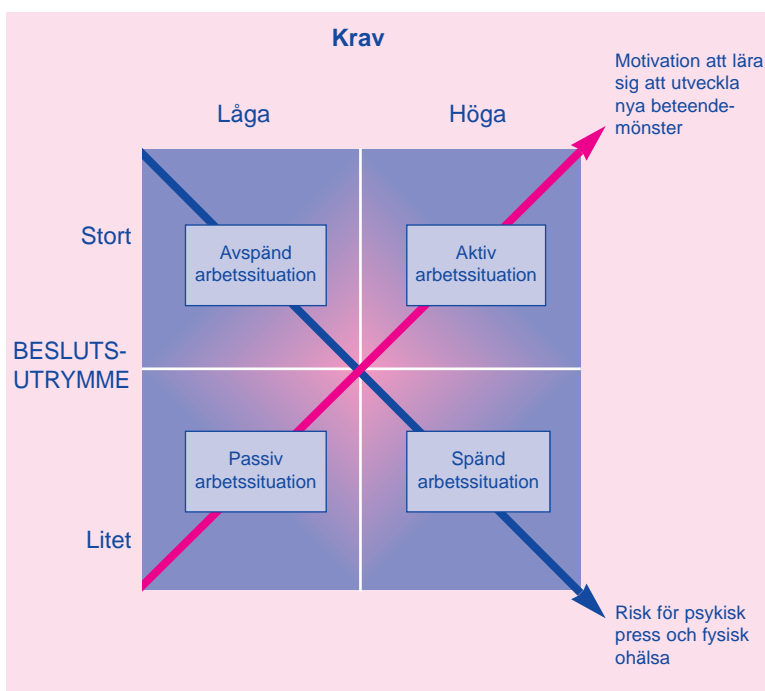
tidsbegränsningar och beslutsutrymme på arbetsplatserna inom Europeiska unionen (se publikationer). Rapporten innehåller en sammanställning av resultaten från olika europeiska och nationella enkäter rörande tidsbegränsningar och beslutsutrymme på arbetsplatsen och data presenteras från Europeiska fonden och följande EU-medlemsstater: Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Spanien, Sverige, Tyskland och Österrike.

Karasekmodellen: en modell för att förutsäga stressnivåer

Den modell där tidsbegränsningar och beslutsutrymme förenas, är allmänt känd som "job demands (= tidsbegränsningar (krav)) - job control (= beslutsutrymme)"-modellen. Modellen har utvecklats av den amerikanske forskaren Robert Karasek och återspeglar i hög utsträckning arbetstagarnas arbetsmiljö. Genom att förändra tidsbegränsningarna eller beslutsutrymmet kan pressen minskas och högre kompetensnivåer för arbetstagarna uppnås. I figur 1 sammanfattas de fyra arbets-situationer som kan bli resultatet av olika kombinationer av dessa två dimensioner:

- **Aktiv arbetssituation.** I denna arbetssituation upplever arbetstagaren att kraven är höga, men har samtidigt tillräckligt med beslutsutrymme för att hantera dessa krav.
- **Passiv arbetssituation.** I denna situation är kraven låga och arbetstagaren har inget beslutsutrymme att påverka eventuella förändringar av arbetsmiljön.
- **Spänd arbetssituation.** I denna arbetssituation är kraven höga, men arbetstagaren har ingen som helst möjlighet (inget beslutsutrymme) att kontrollera vad som sker. Han/hon är tvungen att passivt anpassa sig till krav som hela tiden förändras och i vissa fall står i strid med varandra.
- **Avspänd arbetssituation:** I denna situation upplever arbetstagaren att kraven är låga och har mer än tillräckligt med beslutsutrymme för att hantera olika problem.

Två slutsatser kan dras med hjälp av modellen. För det första, att den psykiska pressen ökar när kraven ökar, samtidigt som beslutsutrymmet minskar. För det andra, att kompetensnivåerna ökar när de ökade kraven motsvaras av ett tillräckligt stort beslutsutrymme. Detta innebär att passiva arbetssituationer kan vara attraktiva ur stressynpunkt, men att arbetstagarna i sådana situationer inte har någon möjlighet att utveckla sina färdigheter. Dessutom löper arbetstagare som befinner sig i spända arbetssituationer en risk att drabbas av hälsoproblem, t.ex. hjärt-kärlsjukdomar, högt blodtryck och åderförkalkning.

Metoder som tillämpas i rapporten

Ett sätt att undersöka tidsbegränsningar och beslutsutrymme är att göra effekterna mer synbara. En **metod** för detta är att se hur olika arbetssituationer skiljer sig åt vad gäller tidsbegränsningar och beslutsutrymme. Detta är en snabb metod för att identifiera yrkesgrupper med bättre eller sämre arbetsvillkor och näringsgrenar där arbetssituationerna är önskvärda eller icke önskvärda. En **annan metod** är att studera hälsoeffekterna av olika arbetssituationer. Är det verkligen så att spända arbetssituationer (höga krav, litet beslutsutrymme) medför skadliga effekter på hälsan? En exakt beskrivning av hur man har gått till väga i de två analyserna finns i rapporten.

Figur 1 "Job demands - job control"-modellen (Karasek & Theorell, 1990)

Tidsbegränsningar och beslutsutrymme: jobbprofiler

Den danska undersökningen (Arbejdsmiljø 1995) gör det möjligt att jämföra nio vanligare arbeten. I figur 2 beskrivs dessa nio arbeten med hjälp av svaren på frågorna om arbetstagaren måste arbeta under tidspress och om han/hon har möjlighet att kontrollera arbetstempot. Figuren visar att de olika arbetena är spridda över de fyra kvadranterna i diagrammet. Personer som sitter på administrativa respektive chefsbefattningar och kontorspersonal befinner sig i den kvadrant som betecknar aktiva arbetssituationer.

Danska industriarbetare (gruv- och byggnadsindustrin) har de mest riskfyllda arbetena. Dessa arbetstagare måste arbeta under stor tidspress, men har små möjligheter att anpassa arbetstempot till kraven. Arbeten inom jordbruket respektive fiskerinäringen hamnar inom den kvadrant som betecknar avspända och lugna arbetssituationer. De flesta yrkesgrupperna hamnar nära de genomsnittliga positionerna för båda frågorna. Arbeten som utförs av personer som sitter på administrativa respektive chefsposter och arbeten inom jordbruket och fiskerinäringen har extrema positioner i diagrammet.

I figurerna 3 och 4 illustreras fördelningen av olika yrken i de två europeiska arbetsmiljöundersökningarna (1991 respektive 1996). Dessa två diagram är påfallande lika. I båda undersökningarna finner vi inom den kvadrant som anger en spänd arbetssituation (den sämsta arbetssituationen), huvudsakligen kvalificerade industriarbetare och förmän. Något som förefaller vara gemensamt för samtliga länder i Europa, är att dessa arbetstagare befinner sig i en situation där kraven som ställs är höga men där de inte har någon möjlighet att förändra arbetsmetoderna eller den ordning i vilken de utför arbetsuppgifterna.

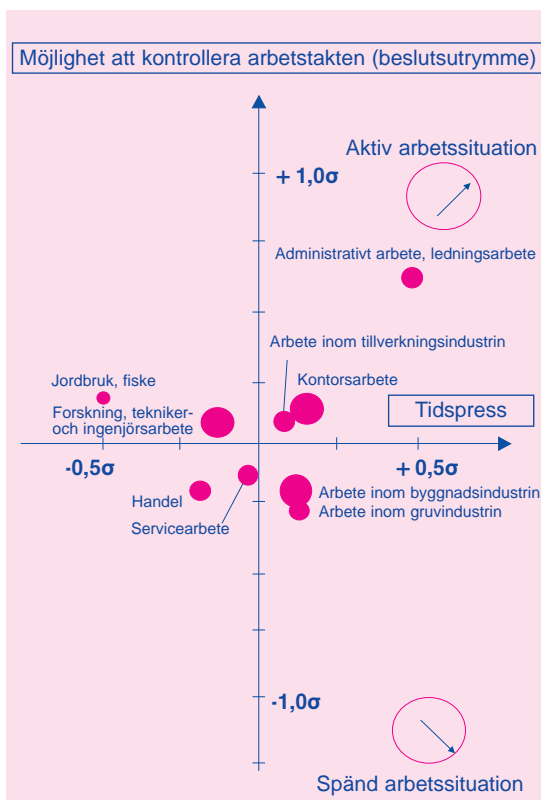
Egenföretagare och andra personer med arbeten som kräver teoretisk specialistkompetens, chefer på mellannivå och direktörer återfinns i den kvadrant som anger aktiva arbetssituationer. De är föremål för relativt höga krav men har dock möjlighet att lösa problemen när de uppstår. Dessa arbeten betecknas i allmänhet som relativt krävande, men av diagrammen framkommer tydligt att det faktum att man har mycket att göra inte nödvändigtvis behöver leda till stress. Arbetstagare som inte är kontorspersonal (huvudsakligen lagerföreståndare och biträden) och grovarbetare återfinns i den kvadrant

som betecknar passiva arbeten. Jordbrukare, egenföretagare (småföretag) och kontorspersonal förefaller också ha relativt lugna (avspända) arbetssituationer. De har också möjlighet att förändra arbetsmetoderna och den ordning i vilken arbetsuppgifterna utförs.

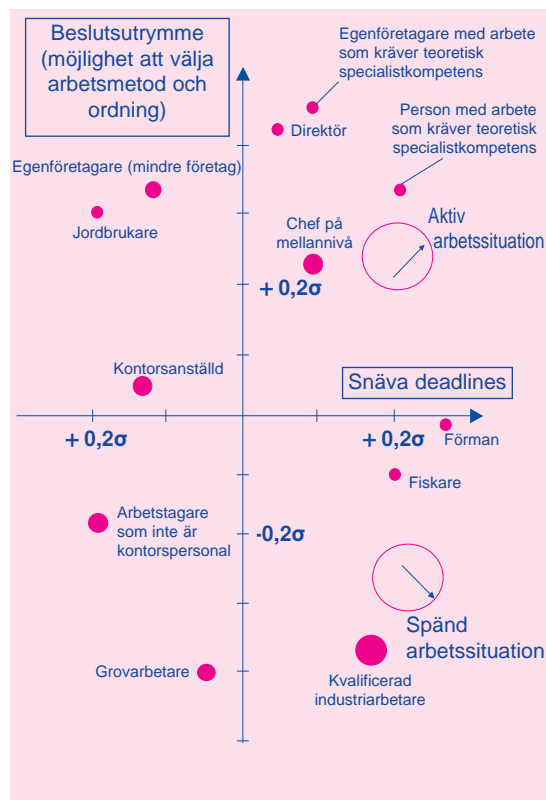
Den enda skillnaden mellan diagrammen är den position som arbetstagare inom fiskerinäringen har. I det diagram som betecknar situationen 1991 återfinns dessa i den kvadrant som betecknar en spänd arbetssituation. I det diagram som betecknar situationen 1995 kan vi däremot se att de har förenats med jordbrukarna och återfinns i den kvadrant som betecknar en avspänd arbetssituation.

Jobbprofilerna från Danmark och de europeiska undersökningarna påminner i förvånansvärt hög grad om varandra. Sådana likheter återfinns även mellan andra nationella undersökningar och de europeiska undersökningarna. Detta gör därmed klart att de europeiska undersökningarna ger en trovärdig bild av situationen i de olika länderna i Europeiska unionen.

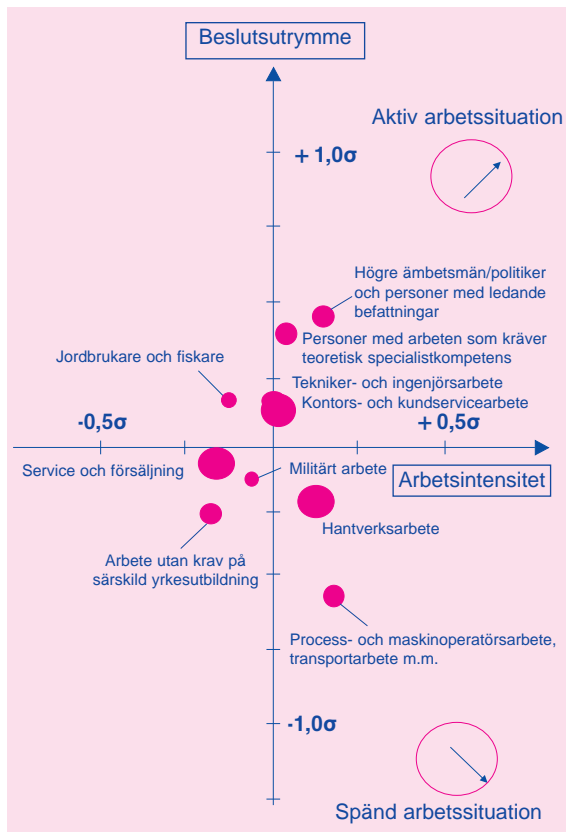
De viktigaste slutsatserna från dessa diagram är att industriarbetare med arbeten som inte kräver särskild

Figur 2 Arbejdsmiljø 1995, Danmark: fördelningen av olika arbeten med hänsyn till beslutsutrymme och krav (n=5,575)

Figur 3 Europeiska fonden '91: fördelningen av olika yrken med hänsyn till beslutsutrymme och om arbetstagaren tvingas arbeta efter snåva deadlines (n=12,819)

yrkesutbildning vanligen är de främsta representanterna för passiva arbetssituationer - dvs. situationer där kraven är låga och beslutsutrymmet litet. Personer med administrativa arbeten och arbeten inom den vetenskapliga världen respektive servicenäringen är de främsta representanterna för yrkesgrupper som befinner sig i avspända arbetssituationer. Förmän och kvalificerade industriarbetare har de stressigaste arbetena i Europa. Personer på chefsbefattningar är ofta utsatta för tidspress, men de har tillräckligt med beslutsutrymme för att de skall kunna kontrollera dessa tidsbegränsningar.

Hur skall man läsa dessa jobbprofiler?

Den horisontella axeln betecknar tidsbegränsningar och den vertikala axeln beslutsutrymme. Ett yrke som befinner sig i den översta högra kvadranten i diagrammet karakteriseras av stora tidsbegränsningar men även tillräckligt med beslutsutrymme för att hantera kraven. I den lägre högra kvadranten är arbetssituationen karakteriserad av stora tidsbegränsningar och litet beslutsutrymme - i denna kvadrant är arbetet stressigt.

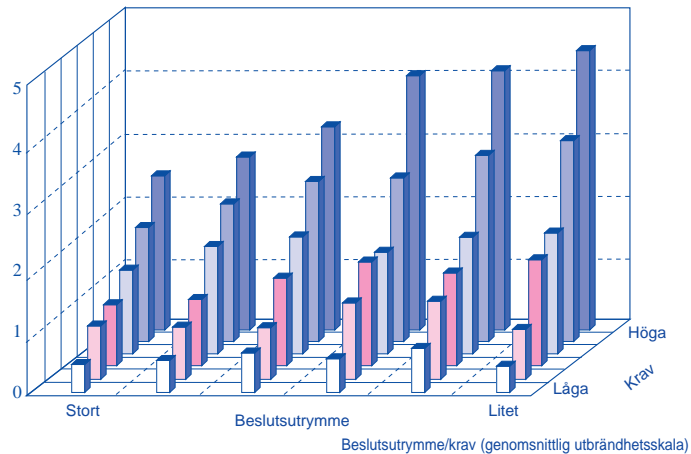
Storleken på de punkter som representerar olika yrken återspeglar antalet personer i undersökningsurvalet med det yrket.

Figur 4 Europeiska fonden '96: fördelningen av olika yrken med hänsyn till beslutsutrymme och arbetsintensitet (n=15,986)

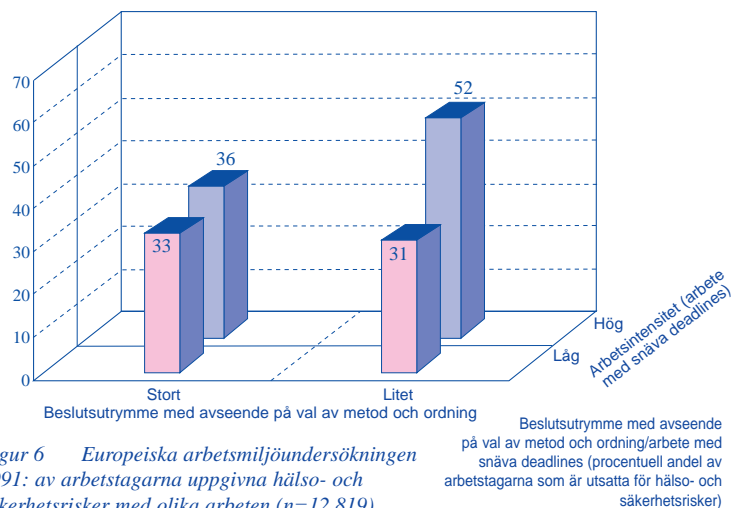
Spända arbetssituationer leder till stress

Ett annat sätt att studera tidsbegränsningar och beslutsutrymme är att mäta stress effekterna av olika arbetssituationer. I en sådan analys bör spända arbetssituationer uppvisa en högre grad av stress än mer avspända arbetssituationer. I figurerna 5, 6 och 7 visas stress effekterna i den nederländska "Monitor"-undersökningen och de två europeiska undersökningarna.

Den s.k. utbrändhetsskalan i den nederländska undersökningen används för att mäta stress effekterna. Vi har beräknat den genomsnittliga "hälsopoängen" för fyra arbetssituationer. Den högsta stapeln i diagrammet illustrerar den sämsta poängen. I figur 5 uppvisar situationen där arbetstagaren tvingas arbeta i en spänd arbetssituation den högsta stapeln - dvs. den sämsta hälsopoängen - vilket innebär att arbetstagarna där har uppgivit den högsta procentuella andelen hälsoproblem. För de arbeten där arbetstagarna arbetar i en avspänd arbetssituation är andelen klagomål lägst. Figuren visar att de effekter som kommer av en kombination av stora tidsbegränsningar och litet beslutsutrymme leder till extra negativa hälsoeffekter. Det är endast möjligt att förbättra hälsoeffekterna av

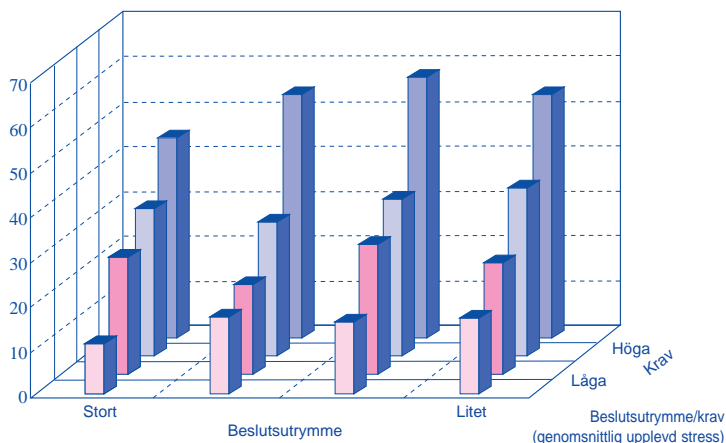
Figur 5 Den nederländska "Monitor"-undersökningen 1995: krav, beslutsutrymme och utbrändhet (n=6543)

Figur 6 Europeiska arbetsmiljöundersökningen 1991: av arbetstagarna uppgivna hälso- och säkerhetsrisker med olika arbeten (n=12,819)

denna arbetsituation genom en strategi som förbättrar båda arbetsdimensionerna samtidigt.

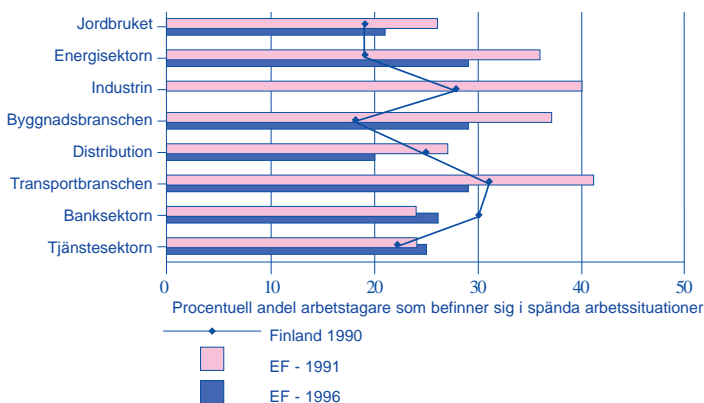
Figurerna 6 och 7 visar hur olika arbetsituationer bedöms hälsomässigt i Europa. Den arbetsituation som kännetecknas av höga krav och litet beslutsutrymme (spänd arbetsituation) visar på den högsta procentuella andelen arbetstagare som klagar på att de är utsatta för hälso- och säkerhetsrisker. Mer än hälften av de arbetstagare som befinner sig i ovanstående arbets-situation uppger att deras hälsa och säkerhet är utsatt för risker. Resultatet förändras inte över tiden. I motsats till denna situation, uppger arbetstagare som har stort beslutsutrymme och höga krav på sig - främst chefer - ett avsevärt lägre procentuellt antal klagomål: 36 % 1991 och 22 % 1996.

Figur 7 Europeiska arbetsmiljöundersökningen 1996: av arbetstagarna uppgivna hälso- och säkerhetsrisker med olika arbeten (n=15,986)

Näringsgrenar som kännetecknas av spända arbetsituationer

De näringsgrenar där arbetstagarna löper störst hälso- och säkerhetsrisker, har identifierats som de näringsgrenar där båda riskfaktorerna är högre än genomsnittet (den kvadrant som betecknar spända arbetsituationer). I figur 8 jämförs resultaten från de två europeiska undersökningarna och den finska undersökningen från 1990. I Finland är **transportbranschen, banksektorn och industrin** de näringsgrenar där störst procentuell andel arbetstagare befinner sig i spända arbetsituationer. Av dessa näringsgrenar är byggnadsindustrin minst stressig. De europeiska undersökningarna visar att främst transportbranschen och industrin kännetecknas av spända arbets-situationer. Av dessa undersökningar

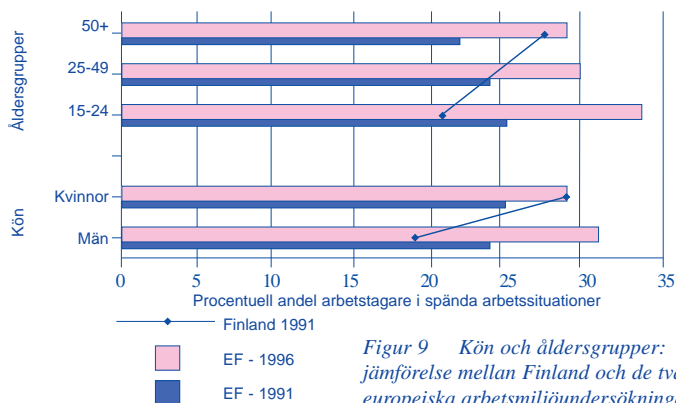
Figur 8 Näringsgrenar: Arbetstagare med riskfyllda arbeten. Jämförelse av resultaten från den finska undersökningen och de två europeiska undersökningarna.

framkommer att jordbruket och servicenäringsgrenen är relativt stressfria näringsgrenar. Resultaten förändras inte nämnvärt mellan de två undersökningarna. Ett resultat som är gemensamt för alla tre undersökningarna är att **transport-**

branschen förefaller vara den näringsgren där arbetstagarna utsätts för de största riskerna. Däremot skiljer sig de näringsgrenar där arbetstagarna löper små hälso- och säkerhetsrisker åt mellan de olika undersökningarna.

Kön och åldersgrupper

I figur 9 jämförs de procentuella andelarna arbetstagare som är utsatta för risker (spända arbets-situationer) uppdelat på kön och åldersgrupper i den finska respektive de europeiska undersökningarna. Resultaten är inte helt entydiga. Om man studerar skillnaderna mellan könen befinner sig uppemot en tredjedel av de kvinnliga finska arbetstagarna i spända arbets-situationer. Äldre arbetstagare i Finland befinner sig i allmänhet i större utsträckning i spända arbets-situationer än yngre arbetstagare. Enligt den europeiska arbets-undersökningen från 1991 är fler män än kvinnor utsatta för stress.

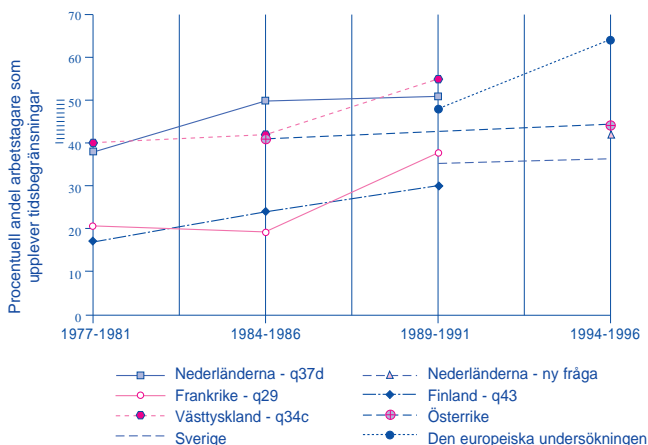
Figur 9 Kön och åldersgrupper: jämförelse mellan Finland och de två europeiska arbetsmiljöundersökningarna med avseende på andelen arbetstagare som är utsatta för risker.

Denna situation förändras dock kring 1996. I båda dessa undersökningar befinner sig emellertid fler yngre än

äldre arbetstagare i spända arbets-situationer.

Ökade tidsbegränsningar i Europa

Figur 10 visar på utvecklingen med avseende på tidsbegränsningar i olika undersökningar som genomförts under perioden 1977-1996. Eftersom inte alla undersökningar har data från samma år, har resultat från flera år slagits ihop för att göra en jämförelse möjlig. Undersökningarna visar att tidsbegränsningarna ökade under nämnda period. Enligt undersökningar i Finland, Sverige och Österrike samt den europeiska undersökningen, har tidsbegränsningarna ökat gradvis under en period av ca 15 år. I Österrike är tidsbegränsningarna den enda risk som fortsätter att öka medan andra risker gradvis minskar. Den nederländska undersökningen (DLO), är den enda undersökning vars resultat avviker något från de andra länderna, vilket huvudsakligen beror på en omformulering av

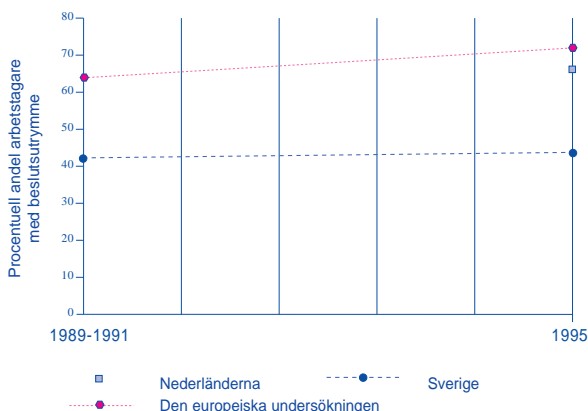
Figur 10 Utvecklingen med avseende på tidsbegränsningar i Europa

svarskategorierna (från 5 till 3). Resultaten från 1995, jämfört med 1994, visar att tidsbegränsningarna ökar kontinuerligt. Dessa resultat

pekar tydligt på att det sker en kraftig intensifiering av arbetet i hela Europa.

Ökar beslutsutrymme?

Det finns endast ett fåtal resultat tillgängliga om variabeln beslutsutrymme. Data från de två undersökningar, från vilka vi har information om trenderna, visar på en mindre ökning av beslutsutrymme. Denna ökning är inte lika kraftig som den som kartlagts vad gäller tidsbegränsningar, vilket i så fall skulle innebära att det blir allt vanligare med spända arbets-situationer.

Figur 11 Utvecklingen av beslutsutrymme i Europa

Viktiga observationer

De analyser som gjorts av tidsbegränsningar och beslutsutrymme i de europeiska arbetsmiljöundersökningarna (1991 respektive 1996) och i nationella undersökningar, visar att:

Industriarbetare med arbeten som inte kräver särskild yrkesutbildning vanligen befinner sig i passiva arbets-situationer, där kraven är låga men de inte har möjlighet att påverka sin arbetsmiljö. **Personer som utför administrativa arbets-uppgifter och serviceyrken** är den vanligaste gruppen arbetstagare i avspända arbets-situationer (små tidsbegränsningar, stort beslutsutrymme).

Personer på ledande befattningar och personer med arbeten som kräver teoretisk specialist-kompetens är den vanligaste gruppen arbetstagare i aktiva arbets-situationer (stora tidsbegränsningar, stort beslutsutrymme). **Kvalificerade industriarbetare** återfinns huvudsakligen i spända arbets-situationer. Dessa arbetstagare har höga krav på sig men ingen möjlighet att påverka sin arbets-situation.

Sammanfattningsvis kan sägas att dessa profiler till stor del bekräftar att det fortfarande råder en **tayloristisk arbetsfördelning** i Europa. De

personer som sitter på chefs-befattningar har störst beslutsutrymme inom organisationen, medan industriarbetare är utsatta för stor press men inte har möjlighet att påverka problem på arbetsplatsen. Dessutom karakteriseras industri-arbetarnas arbeten i stor utsträckning av ointressanta arbetsuppgifter.

Arbeten där arbetstagarna befinner sig i situationer med litet beslutsutrymme och höga krav leder till de största **hälsoproblemen**. Undersökningarna stöder validiteten hos Karaseks "job demands-job control"-modell.

En jämförelse av de procentuella andelarna arbetstagare som befinner sig i spända arbetssituationer med avseende på näringsgren, kön och åldersgrupp, uppvisar olika resultat för den europeiska undersökningen resp. de nationella undersökningarna. Ett resultat som dock är gemensamt för samtliga undersökningar är att arbetstagare inom transportbranschen löper stora hälso- och säkerhetsrisker. De näringsgrenar där arbetstagarna löper små hälso- och säkerhetsrisker är inte desamma för alla länder. Om man studerar riskerna med avseende på kön finns det en stor skillnad mellan länderna och mellan resultaten från de nationella undersökningarna resp. den europeiska undersökningen. Samma avvikelse återfinns för

riskerna med avseende på åldersgrupp.

Man kan tydligt se att tidsbegränsningarna ökar i hela Europa. Denna ökning är särskilt påtaglig i de europeiska undersökningarna. Trenderna i de olika länderna påminner om varandra, vilket gör klart att detta resultat inte är en tillfällighet. Denna trend skulle i så fall innebära att problemen ökar i EU-medlemsstaterna.

Bilden är inte lika klar vad beträffar beslutsutrymmet. De få resultat som finns pekar på att **beslutsutrymmet också ökar** i Europa. Därför skulle det kunna vara så att ökade tidsbegränsningar kompenseras av

större beslutsutrymme för arbetstagarna. Om detta kunde bevisas, skulle det innebära att arbetssituationerna blir mer aktiva i Europa. Det mesta tycks dock peka på att spända arbetssituationer är en allt vanligare företeelse.

Den viktigaste slutsats som kan dras av denna analys är att indikatorer på tidsbegränsningar och beslutsutrymme kan göra det lättare att kartlägga spända arbetssituationer som har skadliga effekter på hälsan. Den europeiska arbetsmiljöundersökningen ger information om hälsofarliga arbetssituationer i Europeiska unionen.

DE EUROPEISKA ARBETSMILJÖUNDERSÖKNINGARNA

I takt med att den sociala integrationen och antalet åtgärder med anknytning till arbetsmiljön ökar på gemenskapsnivå, behövs det mer utförlig och homogen data om arbetsvillkoren inom gemenskapen. Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor har genomfört två undersökningar (1991 respektive 1996) om arbetsmiljön i Europa. Dessa undersökningar har kommit att utgöra en viktig del av fondens arbete inom ramen för det program som syftar till att förbättra arbets kvaliteten och arbetsvillkoren.

KÄLLOR

- DIRECTION DE L'ANIMATION, DE LA RECHERCHE, DES ÉTUDES ET DES STATISTIQUES. Conditions, organisation du travail et nouvelles technologies en 1991. Dossiers Statistiques du Travail et de l'Emploi. No 90-91-92, Juin 1993. DARES, 1993.

- EUROPEAN FOUNDATION FOR THE IMPROVEMENT OF LIVING AND WORKING CONDITIONS. First European Survey on the Work Environment 1991-1992. Dublin: EFILWC, 1992.

- EUROPEAN FOUNDATION FOR THE IMPROVEMENT OF LIVING AND WORKING CONDITIONS. Second European Survey on the Working Conditions 1996. Dublin: EFILWC, 1997.

- FASCHING M. Arbeitsbedingungen. Hauptegebnisse des Mikrozensus - Sonderprogramms Juni 1994. Statistische Nachrichten 8/1996, pp 603-613.

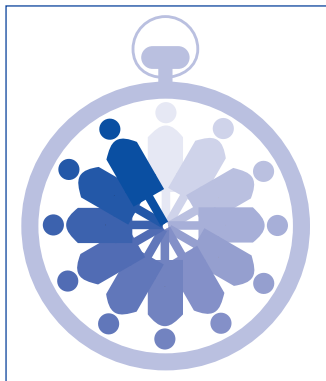
- HOUTMAN ILD, BLOEMHOFF A, KOMPIER MAJ, MARCELISSEN FHG. Werkstressrisico's in bedrijf en beroep: secundaire analyse van leefsituatie - Onderzoeksgegevens van 1977, 1983 en 1986. Leiden: NIPG-TNO, September 1991.

- JANSEN R., STOOß F, Hrsg. Qualifikation und Erwerbssituation im Geeinten Deutschland. BIBB/IAB-Erhebung 1991/92. Berlin/Bonn: BIBB, 1993.

- KARASEK RA, THEORELL T. Healthy work: stress, productivity, and the reconstruction of working life. New York: Basic Books, 1990.

- MACARENA GARCÍA M, ALMODOVAR MOLINA A. Comparative study of five European questionnaires on working conditions. Barcelona: INSHT/CNCT, 1991.

Detta häfte har utarbetats av Steven Dhondt, NIA-TNO B.V.

PUBLIKATIONER

ANDRA PUBLIKATIONER PÅ ARBETSMILJÖMRÅDET

Fondens publikationer kan beställas från Europeiska unionens officiella försäljningskontor eller från Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, L-2985, Luxemburg. När inga priser anges, kan dokumentet rekvireras kostnadsfritt från fonden.

- 1. Time Constraints and autonomy at work in the European Union.**
Katalognr SX-09-97-389-EN-C.
Pris: 20,00 ecu.
- 2. Second European Survey on Working Conditions (1996) (finns endast på diskett).**
Katalognr SX-05-97-414-EN-Y.
Pris: 16,00 ecu.
- 3. Arbetsvillkoren inom Europeiska unionen (1996) (Sammanfattande rapport).**
Katalognr SX-05-97-414-SV-C.

■ En diskett med SPSS-material i rådataformat kan, på vissa villkor, skriftligen rekvireras från fonden.
- 4. First European Survey on the Work Environment (1991-1992).**
Katalognr SY-75-92-114-EN-C.
Pris: 22,50 ecu.
- 5. First European Survey on the Work Environment (1991-1992) (Sammanfattande rapport).**
Katalognr SY-75-92-477-EN-C.

NYA PUBLIKATIONER

Fonden planerar att i slutet av 1997 ge ut fyra nya publikationer, vilka utarbetats på grundval av den information som inhämtats inom ramen för den andra europeiska arbetsmiljöundersökningen:

- 1. Otrygga anställnings- och arbetsvillkor inom Europeiska unionen.**
- 2. Jämställdhet och arbetsvillkor inom Europeiska unionen.**
- 3. Indicators of Working Conditions in the European Union.**

YTTERLIGARE INFORMATION

För ytterligare information om detta projekt, kontakta Dimitrios Politis, **Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor**, Wyattville Road, Loughlinstown, Co. Dublin, Irland.
Tfn. + 353 1 2043140,
Fax + 353 1 2826456/2824209,
E-post : dimitrios.politis@eurofound.ie

© Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor. Kopiering är tillåten, dock ej för kommersiellt bruk, under förutsättning att källan anges och en kopia sänds till fonden.

Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor,

Wyattville Road, Loughlinstown, Co. Dublin, Irland.

Tfn. + 353 1 2043100,

Fax + 353 1 2826456/2824209,

E-post : postmaster@eurofound.ie

EF/97/43/SV

BYRÅN FÖR EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS
OFFICIELLA PUBLIKATIONER

ISBN 92-828-1858-6

9 789282 818589